

חולין דף לא - לב

סיכום גפ"ת

kobi.tora@gmail.com

סיכום הדרה

נושאים שבדף: כח גברא בשחיטה. כוונה בשחיטה וטבילת חולין. שהייה. שחיטה שלא כדיון אם מטריפה או מנבלת.

דף לא

שחיטה המתירה באכילה צריך שתהיה בכח אדם, ולדעת רבי נתן כפי שיבואר להלן אין צריך כוונה בשחיטה, ולכך אמרה המשנה סכין שנפלה ושחטה, אפילו שנעשית השחיטה כהלכתה, פסולה משום שאין בה כח גברא, שנאמר "וזבחת ואכלת"¹, מה שאדם זובח יאכל.

דקדקו בגמ' שנזכר שחיטה פסולה רק באופן שנפלה הסכין מאלוה, אבל באופן שהפיל את הסכין השחיטה כשרה היות ולא צריך כוונה לשחיטה, וזה שיטת רבי נתן, **שלמד רבי אושעיא זעירא מן חבריא²**, זרק סכין כדי שיתקע בכותל ובדרכו שחט בהמה, **לר"נ** שחיטה כשרה **ולרבנן** פסול. והכריעו להלכה כדעת רבי נתן. **ואמנם** רבא כבר העמיד³ את סתימת המשניות כרבי נתן שאין צריך כוונה לשחיטה, שהרי למדו בחש"ו ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתם כשרה, היות ולא צריך כוונה לשיטת ר"נ, **התחדש כאן⁴** שמועיל אפילו באופן שלא התכוון לחיתוך כלל, **והתחדש בחש"ו** שמועיל אפילו בלא בן דעת כלל.

נדה שטבלה בזמנה שלא מרצונה (למסקנת הגמ' ביאר ר"פ, לשיטת רבי נתן שבשחיטת חולין לא צריך כוונה בכלל, כאן בטבילה מדובר שנפלה מן הגשר למים. ולשיטת רבנן שבשחיטת חולין צריך לכה"פ כוונת חיתוך סימונים, בטבילת חולין מדובר שירדה למים להצטנן. ולא שייך להעמיד שחברתה אנסה אותה וטבלה אותה, שא"כ זוהי טבילה הלכתית בכוונה חברתה.), לרב יהודה בשם רב, טהורה לביתה ואסורה בתרומה⁵, לריו"ח אף לביתה אינה טהורה. **שאל רבא את ר"נ לשיטת רב** מדוע אינה מותרת⁶ בתרומה שהרי כבר הותרה⁷ כלפי איסור כרת חמור (היתר לבעלה), **ביאר ר"נ** שבעלה מוגדר חולין ולגבי חולין לא צריך כוונה.

והמקור שלטבילת חולין לא צריך כוונה, א. גל שנתלש מהים והיה בו שיעור מ' סאה שנפל על אדם וכלים, טהורים. **ביארה הגמ'** כמו שכלים אינה מכוונים לטבילה וטהורים, כך אדם טהור אפילו שאינו מתכוון לטבול. **זוחה הגמ'**, יתכן שמדובר שיושב ומתכוון לטבילה ומצפה שיתלש גל ויטהרו, וטהור מחמת מחשבתו. והדמיון לכלים לאידך גיסא שטהורים מחמת מחשבת האדם. **והחידוש⁸** שטהור, א. שלא גוזרים שלא מהני טבילה בגל,

***** הוספות וביאורי תוספות *****

¹ בציוני התורה אור, ציין דברים כז, ז. וצריך תלמוד רב שהרי שם מדובר בקודשים ומנא לן ללמוד לשחיטת חולין, וכבר הקדמונים ציינו לפסוק בדברים יב, כא "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ד' אלקיך לשום שמו שם **וזבחת** מבקד ומצאנך אשר נתן ד' לך כאשר צויתך **ואכלת** בשעריך בכל אות נפשך".

² רש"י כאן (ד"ה זעירא) ביאר, א. צעיר הישיבה. ב. קראו לו "אושעיא זעירא", והוא היה מבני הישיבה. ועי' לעיל יב, ב בביאור רש"י ותוס' שם.

³ כתב רש"י (ד"ה אבל הכא) בלשון הגמ' שאלו "והא אמרה רבא חדא זימנא" ולא שאלו "תנינא", היות ורבא דקדק והעמיד כר"נ שלא צריך כוונה בשחיטה ובמשנה לא נכתבו הדברים במפורש. **אומרים תוד"ה** והא, שאפילו אם היה נכתב במפורש במשנה לא היו שואלים, שהרי הקושיא לא הייתה למה לרבא לדייק פעמיים, שהרי כלפי האמת חש"ו עדיפי ביחס לכוונה כיון שהתכוונו לשום חיתוך בעולם וזה מהני אף לרבנן, **אלא** לאחר שהעמידו את דין המשנה של חש"ו לדעתו של רבי נתן, א"כ מבואר שהמשנה הכשירה אף בלא מחשבת חיתוך, א"כ מדוע דקדק רבא שוב את ההלכה הנזכרת מדברי המשנה.

⁴ עיין בתוד"ה אין שהצריכותא היא בעיקר לדעת רבא לומר שהמשנה כדעת ר"נ, ועי' במהר"ם.

⁵ כתבו תוד"ה ואסורה, שלא רק בתרומה אסורה אלא אף במעשר, אלא אמרו בתרומה שנוהגת בזמן הזה. **ביאר בהג' מהר"ב ונשבורג**, שמבואר שבימי האמוראים הקדושים היו אוכלים תרומה טהורה בא"י כי היה להם אפר פרה, אבל מעשר שני לא היה נוהג מזמן חורבן הבית שהרי לא היו מחיצות.

⁶ שואלים תוד"ה עון, שרבא היה צריך להקשות אם אסרת תרומה היינו מיתה בידי שמיים בודאי שיש לאסור איסור כרת לביתה, **וביאר א.** רבא התייחס לדברי רב שהקדים ואמר טהורה לביתה. ב. טבילה באונס יש בה מעלה שאם היה חושב יתכן והיה חושב אף על מעשר.

⁷ ביאר רש"י (ד"ה לביתה) טמא שאכל תרומה דינו **במיתה בידי שמים**. וכרת חמור ממיתה שימיו נכרתים וזרעו נכרת.

⁸ אומרים תוד"ה וכי, שלא שייך לומר שהמשנה באה לחדש שבאמת צריך כוונה בטבילה, א. שהרי יתכן לבאר את המשנה אף בלא יושב ומצפה. ב. ביארו בשם הר"ך שמשמע שבאו להקל ולא להחמיר להצריך מחשבה.

חממת מים היורדים במדרון⁹ שאין בהם מ' סאה במקום אחד. ב. שלא גוזרים שלא מהני טבילה בגל, שמא יבא לטבול בכיפין¹⁰, היינו מקום הכיפה באמצע הגל, שמבואר שדין טבילה בגל תלוש מועיל דווקא בראשו של גל שנקרא מחובר לקרקע, אבל בכיפתו של גל הוא תלוש.

ב. פירות שנפלו למים, ונטלם אדם שידיו היו טמאות, נטהרו ידיו והפירות לא הוכשרו לקבל טומאה היות ולא קיבלו מים לרצון. אם הכניס ידיו ע"מ להדיחם בודאי שטהורות, ואף הפירות הוכשרו¹¹ לקבל טומאה שהרי נח לו¹² בנפילת הפירות למים שמועיל להדחת ידיו. מבואר שידיו טהורות אפילו בלא כוונה, שהרי ברישא הכניס ידיו רק ליטול את הפירות. ג. רצה רבא להוכיח ממשנה בחגיגה שצריך כוונה לטבילת חולין, שהרי אם טבל לצורך חולין עדיין אסור במעשר, מבואר שאם לא התכוון לטבילה כלל אפילו לחולין לא מועיל. ביאר ר"ג, שהכוונה אפילו שהוחזק לחולין לא מועיל למעשר, אבל לחולין עצמם לא בעי כוונה. ד. וכן שאל ממה שמבואר "טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל" והיה במשמעות שאיפילו לחולין לא הועיל, ביאר ר"ג שלא הועיל לו למעשר אבל לחולין מועיל בלא כוונה. סבר רבא שדוחה את קושיותיו, ולמעשה מצא בברייתא¹³, טבל ולא הוחזק מותר בחולין ואסור למעשר.

שאל אביי את רב יוסף, אם מבואר בנזכר לעיל שלא צריך כוונה בטבילה לחולין, שהרי שקשה על שיטת ריו"ח שאמר בנדה שטבלה שלא בכוונה שאסורה לביתה. אמר רב יוסף ריו"ח סבר כשיטת רבי יונתן בן יוסף, שלמד בנגעי בגדים שנאמר בטבילה לאחר ההסגר "שנית" ללמד שכשם שהכיבוס הראשון מדעתו של כהן, אף טבילה לטהרתו צריכה כוונה, ולא צריך ע"י כהן שנאמר "וטהר" מכל מקום. מבואר לשיטת רבי יונתן שצריך כוונה בטבילה.

שאל רב שימי בר אשי, איך יתכן לומר שסבר ריו"ח¹⁴ שצריך כוונה בחולין, והרי סבר הלכה כסתם משנה, ומשנתנו סתמא שמועיל שחיטה אם הפיל את הסכין וביאר רבא שהכוונה לשיטת רבי נתן שלא צריך כוונה בשחיטה. מבארת הגמ', לגבי שחיטה אף רבי יונתן בן יוסף מודה שלא צריך כוונה, ממה שאמרה תורה שמתעסק בקודשים פסול, מבואר שבחולין כשר. ורבנן שחלקו על רבי נתן סברו, שאמנם לא צריך כוונה ל"שחיטה", אבל צריך כוונה ל"חיתוך סימנים"¹⁵. אמר רבא שנראים דברי רבי נתן כלפי חכמים, שהרי לא כתוב "וחתכת" אלא "וזבחת", אם צריך כוונה כל שהיא הרי צריך כוונה לשחיטה, ואם לא צריך, לא צריך אף לא לחיתוך.

דף לב

אמר רבא, שחט פרה אדומה וביחד עמה התכוין ושחט בהמת חולין, בין לרבנן ובין לרבי נתן הפרה האדומה פסולה¹⁶ ובהמת החולין כשרה. אם נשחטה בהמת חולין בלא כוונה ביחד עם הפרה האדומה, לרבי נתן, החולין כשרה שאין צריך בה כוונה, והפרה פסולה מצד "אותה" ולא ביחד עם חברתה (ואין לפסול מצד מלאכה אחרת, שהרי החולין

***** הוספות וביאורי תוספות *****

⁹ לשון הגמ' "חרדלית של גשמים" וביאר רש"י ד"ה חרדלית, שהכוונה למים המקלחים מן ההר בכח, והם לא מוגדרים מקווה כיון שאין במקום אחד מ' סאה, אפילו שבסוף המדרון יש הרבה מים, אבל הם אינם מחוברים שהרי אמרו הנצוק והקטפרס אינם חיבור. הביא רש"י גירס' רב האי גאון שגרס "הרדלית" והכוונה מים שבאים מראש ההר.

כמבואר ביאר רש"י שהחרדלית פסולה לטבילה כיון שאין בה מ' סאה, ותוד"ה גזירה כתבו על רש"י שבחנם פירש כן שהרי אפילו יש שם מספיק מים כדין, אין טובלים בזה כיון שמקוה אינו מטהר בזוחלין.

ברבינו גרשום (נדפס בעמוד א) כתב שהפסול בחרדלית של גשמים משום שהיו מים שאובין!!!, וכבר תמה בחשק שלמה שהדברים תמוהים, שהרי אינם שאובים וכל החסרון מצד מי גשמים שלא מטהרים בזוחלין אלא באשבורן.

¹⁰ נוקטים תוס' ד"ה דתנן, דין המשנה שמטבילים בראש הגל באה ללמד מדין תורה מהני טבילה, והברייתא של גל שנתלש באה ללמד שלא גוזרים מדרבנן.

¹¹ ביארו תוד"ה ופירות, שהפירות הוכשרו לקבלת טומאה ברגע שיצאו מן המים, וכל עוד הם במים הם מחוברים ולא הוכשרו.

¹² ביאר רש"י (ד"ה ופירות) מכאן ולהבא הפירות יוכשרו, והוי משקה שסופו לרצון שאמנם בתחילה הם נפלו, אבל רצונו להדיח ידיו לבסוף מחשיב את נפילתם לרצון. (בין כך הפירות יוכשרו רק לאחר שיצאו שהרי כמבואר בתוס' הם עדיין מחוברים בתוך המים, ועי' לעיל טז, א)

¹³ תוד"ה הוא ביארו שטבילת כל גופו יותר חמורה מטבילת ידיו, ולכן סבר רבא שדוחה למרות שהביא משנה במכשירין שלא צריך כוונה לגבי טבילת ידים לחולין.

¹⁴ למסקנא, ביאר רש"י (ד"ה לרבי נתן) שלדת ריו"ח אין לדמות את הנושא של טבילה לנושא של שחיטה, בטבילה דרש כרבי יונתן שדרש וכובס שנית להצריך כוונה בטבילה, מאיידך לגבי שחיטה דרש שגילתה תורה בשחיטת קודשים שמתעסק פסול, א"כ בחולין לא בעי מחשבה.

¹⁵ עי' תוד"ה נהי. ועי' תוס' עמוד א ד"ה ואי, בצריכותא של הגמ'. ועי' לעיל יב, ב ד"ה זרק. ובשיטת רש"י עי' לעיל יג, א ד"ה מנין למתעסק, שלמדו האחרונים בדבריו שמספיק כוונה לשחיטה, ולא צריך "חיתוך סימנים".

¹⁶ ביאר רש"י ד"ה דברי הכל, היות ולגבי הפרה האדומה היה בה מלאכה אחרת. ולפי מסקנת הגמ' שפסול "אותה" ולא אותה ואת חברתה, אינו רק בב' פרות אדומות, היה מקום לפסול כאן אף משום אותה ולא אותה ואת חברתה. ועי' ראש יוסף ותפארת יעקב.

נשחטה שלא בכונה). **לרבנן**, החולין פסולה שהרי נשחטה שלא בכונה, והפרה כשרה¹⁷ שביחס אליה לא היתה עוד אחת, שהרי החולין לה היתה בכונה. **חידושו של רבא בהלכה זו**, לדעת רבי נתן שהפרה האדומה פסולה, שהיה צד להכשירה שחולין ביחד עמה לא ממועט מ"אותה" ולא ביחד עם חברתה, קמ"ל¹⁸.
אם חתך בכונה דלעת ביחד עם הפרה האדומה, פסל את הפרה שהייתה כאן מלאכה אחרת. **אם נחתך שלא בכונה דלעת**, לכו"ע הפרה כשרה.

חבארת המשנה דיני פסול "שהייה", נפל הסכין והרימה, נפלו בגדיו וסדרם, התעייף תוך כדי שחיטה ואחר גמר, **לדעת רבנן**, אם היה שהות של זמן של שחיטה, פסול. **לרבי שמעון**, נפסלת השחיטה בשיעור זמן של בדיקת הסכין. **וביארה הגמ'** שהשוחט עצמו יודע ובקיא בבדיקת הסימנים, שאם הכוונה שיבדוק החכם, נמצא שכשרות הבדיקה תהיה תלויה בהמצאות החכם ובמרחק ממקומו¹⁹.

ביאר רב בשיטת רבנן, שהכוונה לשיעור זמן של שחיטת בהמה אחרת²⁰. **שאלו רב כהנא ורב אסי**, האם שיעור שהייה לבהמה הוא בשיעור שחיטת בהמה, ולעוף שיעור שחיטת עוף, או אין הבדל ותמיד שיעור הזמן הוא שחיטת בהמה. **אמר להם** שהלכה זו למד מדודו רבי חייא²¹ ולא היה עמו בסר פנים שיוכל לשאול ענין זה.

לדעת רב, שיעור שהיה לבהמה, בכדי שחיטת בהמה, ולעוף שיעור שחיטת עוף. **לשמאל** אף בשחיטת עוף זמנו כשיעור בהמה. וכן פסק רבין בשם ריו"ח. **לדעת רבי חנינא** שיעור הזמן הוא להביא בהמה אחרת ולשחוט, ותמהה הגמ' אם יביא ממקום אחר הרי נתת זריעך לשיעורין, מהיכן יביא ממקום קרוב או רחוק. **ביאר ר"פ** הכוונה שיש בהמה הנמצאת כאן לפנינו במקום השחיטה, **והנפק"מ** בדברי רבי חנינא שהוסיף זמן כדי להטילה על הקרקע לצורך שחיטתה.

אמרו בני ארץ ישראל בשם רבי יוסי ברבי חנינא שיעור שהייה, שיגביה לבהמה רבוצה, ירביצנה וישחט. והזמן הנדרש **לבהמה דקה**, הוא השיעור שהייה בבהמה דקה, והנדרש **לבהמה גסה**, יהיה שהייה בגסה²².

אמר רבא, אם לא מפסיק במעשה השחיטה אפילו כל היום מוליך ומביא, אין פסול של שהייה, ומדובר שלא שהה בכלל, **ולכך הסתפק** רבא מה דין הרבה שהייות קצרות שאין בהם שיעור שהייה, האם הם מצטרפות לפסול. **הסתפק רב הונא בנו של רבי נתן**, מה דין אם שחט רוב סימנים ועתה שהה, והמשיך לשחוט מיעוט אחרון של סימנים, האם כבר הוכשרה הבהמה ברוב, או כיון שמשמיר הכל מוגדר לשחיטה שלמה. תיקו²³.

באופן שלא נשחטו ב' הסימנים כדינם אלא, **א**. שחט ושט, וחתך²⁴ את הקנה. **ב**. חתך את הקנה ושחט את הושט. **ג**. שחט אחד מהן והמתין עד שתמות. **ד**. שחט סימן אחד כדין ודחף את הסכין בין הסימנים וחתך את הסימן השני.

***** הוספות וביאורי תוספות *****

¹⁷ דנו תוד"ה נשחטה, מתי נאמר לפי רבנן הפסול של "אותה" ולא אותה ואת חברתה, הרי תמיד יהיה פסול מצד מלאכה אחרת ביחס עם שחיטת הפרה, **וביאר** שבאופן ששוחט ב' פרות אדומות ונתכוון לשוחטם, מצד פסול של מלאכה אחרת לא יהיה שהרי כוונתו לשם פרה.

¹⁸ מבואר **למסקנת הגמ'** ש"אותה" ולא אותה ואת חברתה, ממעט אף אם שחט בהמה חולין ביחד עם פרה אדומה, **שואלים תוד"ה** אבל מדוע לא נאמר כפי שדרשו לגבי שינוי בעלים בחטאת, שיש פסול רק באופן שמקריב חטאת לשם אדם אחר שחייב חטאת, אבל אם מקריב חטאת לשם מי שחייב עולה, היות ואינו בדמיון הרי הקרבן כשר, א"כ אף בב' פרות אדומות יהיה פסול, אבל בצירף חולין לא יפסל. **וביאר** שדווקא לגבי חטאת נדרש כך משום שנאמר "עליו".

¹⁹ ביאר תוד"ה כדי, **שהבדיקה** נעשית בסכין הראויה לשחיטת אותה בהמה כמלא צואר וחוש לצואר. וכן עי' בדבריהם לעיל ט, א ד"ה כדי.

²⁰ ביאר רש"י ד"ה מאי, כדי שלא נאמר ששיעור שהייה הוא **זמן סיום השחיטה** של הבהמה שאותה החל לשחוט.

²¹ כתב רש"י ד"ה אמר להו, שרב היה בן אחיו ובן אחותו של רבי חייא. **וביאר** הקירבה המשפחתית, כתב רש"י במו"ק כ, א (ד"ה רב) וז"ל "רב בר אחוה דרב חייא דהוא בר אחתיה דרבי חייא, דרבי אחא מכפרי נשא לאה, והוליד ממנה אייבו, מתה ונשא רחל ולה בת מאיש אחר, וממנה נולד רבי חייא, ונשא אייבו הבת, ונולד להן רב, ונמצא רב בר אייבו בר אחוה דרבי חייא מאבוה, ובר אחתיה מאמיה". עכ"ל.

²² **פוסק רש"י להלכה** כשיטת רב להחמיר בשיעור שהייה לעוף כשחיטת עוף, וביאר דבריו (ד"ה דקה לדקה) שאמנם בללי הפסק כאשר נחלקו רב וריו"ח הלכה כריו"ח, ובסוגיא לפנינו ריו"ח הקל ואמר כשמאל שתמיד שיעור שהייה הוא כשחיטת בהמה אף לעוף, אבל היות ורבי יוסי ברבי חנינא הלך בדרכו של רב וחילק בין דקה לגסה, יש לפסוק לחומרא אף בנידון של בהמה לבהמה ועוף לעוף. **בתוד"ה ושמואל**, הביאו שר"ח פסק כשמאל וריו"ח שהקלו בעוף ששיעור שהייה כבהמה. **ובה"ג פסק** כרש"י להחמיר.

²³ ונקט רש"י ד"ה תיקו, שפוסקים לחומרא. **ציין השיטמ"ק** שהמשך דברי רש"י לא נמצאו בספרים ישנים. אם הפסיק ושהה במיעוט ראשון, בקנה, אין חשש שהרי לא עשה מאומה כפי שכבר נזכר שנטרף רק ברובו. ואם בושט הרי נקובתו מטריפה במשהו, שהרי בשעה שנקב ושהה הרי אין כאן מעשה שחיטה ויש כאן טריפה.

אומר רש"י, אם שחט עוף ברוב סימנים והשליך אותו מידו, והעוף שוהה מלמות, לא יחזור ויחתך המיעוט, שהרי לפי ספק הגמ' יתכן וממשיך את השחיטה ויש בה "שהייה" ויפסול את שחיטתו, אלא יכה על הצואר בסכין, או ימתין.

²⁴ ופסק את הגרגרת, לרש"י ד"ה ופסק הכוונה לפסול "עיקור". עי' תוס' לעיל ט, א, וכ, א.

לדעת רבי ישבב, נבלה. **ולדעת ר"ע**, טריפה. אמר רבי ישבב בשם רבי יהושע כלל, אם נפסלה בשחיטה הרי היא נבילה, אם שחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לפסול, טריפה. **והודה ר"ע** לדברי רבי ישבב.

שואלת הגמ' אם ר"ע הודה לרבי ישבב עולה שנפסק הקנה יהיה נבילה, והרי בין יח' הטריפות שנמנו בתחילת פרק שלישי מבואר "פסוקת הגרגרת"²⁵, א"כ כשיטת מי המשנה להלן. **ביאר רבא**, לפנינו מדובר בשחט ונפסק, הרי שהפסול בשחיטה ולכן נבילה. אבל להלן מדובר שנפסק ואח"כ נשחט, קודם השחיטה כבר היתה טריפה.

שאל רב אחא בר הונא, להדיא מבואר במשנה שאין הבדל אם נפסק ונשחט או להפך. **אמר לו רבא**, מה שאמרה המשנה "פסק את הגרגרת ואח"כ שחט" צריך לומר שכבר היה שחוט הושט מעיקרא. **התפלא רב אחא**, א"כ זה המקרה הראשון. **ב**. להדיא כתוב ואח"כ שחט את הושט. **אלא ביאר רבא**, הנזכר בתחילת פרק שלישי בדיני הטריפות הכוונה "אסורות" יש מהם מצד טריפה ויש מהם מצד נבילה. **שואלת הגמ'**, אם כדברי רבא שנשנו לא רק טריפות אלא אף "אסורות", א"כ **שיזכירו**, א. לדעת חזקיה חתך את הבהמה לשניים²⁶ "גיסטרא", נבלה. **ב**. לר"א, אם נחתך הירך עד שנעשה מקום החיבור חלל, כלומר שלא נשאר בשר, נבילה. **מבארת הגמ'**, שנכתבו בתחילת פרק שלישי רק ענין נבילה שמטמא לאחר מיתה, אבל גיסטרא או ניטל ירך שמטמאים מחיים בעודם מפרכסים, לא נכתב.

לדעת ר"ל, המשנה בתחילת פרק שלישי מנתה רק טרפות, ויש הבדל בין פסוקת הגרגרת **לפניו** שמוגדר נבילה כיון שחתך במקום חתך, ופסיקת הגרגרת לא נעשתה בשחיטה ולכן היא נבילה. **ובמשנה בתחילת פרק שלישי** פסוקת הגרגרת של במקום החתך, א"כ דבר אחר גרם לה להיפסל והיא טריפה. **דוחה הגמ'**, הרי ר"ל אמר שבאום ששחט את הקנה ואח"כ נקבה הריאה עוד קודם לשחיטת הושט, אין פסול, היות והריאה קשורה לושט, ולגביה כבר הייתה שחיטה. **כלומר** לאחר שנשחט הקנה מוגדר כמי שמונח בסל, א"כ איך יתכן ששחיטה שלא במקום חיתוך בקנה חתוך נקראת "שחיטה", הרי אין כאן קנה.

לדעת רבי חייא בר אבא בשם ריו"ח, המשנה בתחילת פרק שלישי שכתבה פסוקת הגרגרת בכלל טרפות, נכתבה קודם חזרתו של ר"ע ומשנה לא זזה ממקומה²⁷.

עיונים ונקודות

מה החסרון ב"חרדלית של גשמים"?

המתניתן לגל מים בשיעור של מ' סאה לצורך טהרה, מועיל טהרה. על אף שהיה צד, שמא יבא להיטהר בחרדלית. מדוע "חרדלית" יש בה חסרון ולא מועיל לטבול בה? עי' ברש"י כאן שכתב מצד שאין בו שיעור מ' סאה. עי' בתוס' מצד זוחלין. ועי' ברבינו גרשום מצד שאובים.

רש"י בחגיגה יט הביא ב' עניינים שיכולים להוות בעיה ב"חרדלית". א. קטפרס. ב. זוחלין. ביאור ההלכות כך, "קטפרס", הוא מדרון של הר, שאין בו ריכוז מים בשיעור של מ' סאה. והיות ולמדנו, שאמרו חז"ל ששיעור המקוה הוא מ' סאה, כאשר טובל במצבור מים על מדרון של הר, שאין בו מ' סאה, הרי הוא לא טבל במקוה. ב. נאמרה הלכה שמי גשמים, לא מטהרים עד שיהיו דרך "אשבורן", כלומר עומדים במקום. ואם הם במצב של "זוחלין", לא שייך להיטהר בו מדין מי גשמים. (על אף שהיה מקום לבאר שהחסרון ב"זוחלין", משום שזה לא מוגדר חיבור. בדיוק כמו החסרון ב"קטפרס", שבמקום הטבילה אין מ' סאה ולא מוגדר כחיבור. אולם, מרש"י וגם בתוס' עולה מתוך דבריהם, שהחסרון של "זוחלין", לא מחמת חסרון בחיבור, וצירוף למ' סאה. אלא הלכה שיהיה בצורה של "אשבורן"). ב' הלכות אלו נאמרו דווקא במי גשמים, ולא במי מעיין, שמעיין מועיל לטבילה אף שהמים זוחלין ואף שבמקום אחד אין מ' סאה.

תוס' בחגיגה (ד"ה נגזור) למדו בהבנת הגמ', כביאורו הראשון של רש"י, שחשש "חרדלית" הוא משום שמדובר ב"קטפרס". ואז אין לטובל שיעור של מ' סאה במקום טבילתו. ואמרו שאם נאמר כביאור ב' ברש"י, שהחשש הוא מצד "זוחלין", הרי הגמ' אמרה שהיה צד לגזור אף בגל של ים, מחשש שמא יטהר עצמו בחרדלית. ואם מדובר על חשש "זוחלין", הרי בים לא שייך "זוחלין", שהרי דין הים הוא כדון מעיין, שמועיל לטבול בו אף ב"זוחלין". א"כ צריך להבין, אם ים דינו כמעיין, ולכן אמרו תוס' שאין לגזור בחרדלית משום "זוחלין", הרי הדין אמור אף במעיין שלא צריך בו מצבור של מ' סאה. וא"כ אף חשש "קטפרס" אין כאן. וא"כ צריך להבין מה החשש בחרדלית. "זוחלין", אמרו תוס' אין חשש היות ומוגדר כמעיין. מדוע "קטפרס" עדיין מהווה בעיה. ואם חוששים לדעת רבי מאיר (מקואות פ"ה מ"ד) שסבר שמי ים מוגדרים כמקוה, א"כ שוב יש לנו בעיה של "זוחלין".

באמת החזו"א (מקואות סימן ג' קמא אות יב) הביא שיש להסתפק, בגל שנתלש מן המעיין ועכשיו הוא יורד מן ההר, אם נדון כאן מצד חסרון "זוחלין", מעיין אין בו חסרון של זוחלין. אולם אם נדון מצד "קטפרס" שאין כאן חיבור הרי אין חיבור ולטבילת אדם צריך מ' סאה. מוכיח החזו"א בביאור דברי התוס', שבמעין עצמו, לא יהיה בעיה לא של זוחלין, ולא של קטפרס. ומסתבר שכל מעיין הוא מלמעלה למטה וצורת זחילתו היא כקטפרס ואין בכך חסרון.

אולם החסרון ב"חרדלית", משום שמדובר שזרימת המים היא במדרון. ועדיין יש חסרון של קטפרס, שאין מ' סאה במקום אחד. ומאידך לא נאמר חסרון של "זוחלין" האומר שצריך שיהיו המים נקווים בצורה של "אשבורן". ויבאר ע"פ הגר"ח (על הרמב"ם הלכות מקואות פ"ט ה"ו) שמי מעיין שנתלשו, עדיין יש עליהם שם של "מי מעיין", שאין חסרון של זוחלין. אולם כיון שנתלשו, צריכים להיות בשיעור של מ' סאה במקום אחד, ולכן יש חסרון של "קטפרס".

**** הוספות וביאורי תוספות ****

²⁵ **שואלים תוד"ה ורמינהי**, מדוע לא נאמר שבאמת ר"ע מודה והוי נבילה, ומאידך שנו אף להלן פרק שלישי משום שלא נפקע איסור טריפה. **וביאר** שא"כ עיקר האיסור הוא נבילה ולא טריפה. **עוד שאלו** שיתכן שנמנה בין הטריפות לחדש שאם יחתוך כזית מן החי, יעבור אף על טריפה מלבד איסור אבר מן החי. **וביאר** שלא משמע שזה חידוש המשנה להלן שעוסקת לאחר מיתת הבהמה.

²⁶ **אומרים תוד"ה וליחשוב**, שצריך לומר שחוט השדרה קיים למרות שחתך לשניים, שאל"כ היה מקום למנות אף שיטת זעירי שנשברה המפרקת ורוב בשר עמה, ולא מנו את דבריו כיון שנבילה רק באופו שנחתך השדרה, וזה כבר כתוב בנפרד "נפסק חוט השדרה", א"כ דברי חזקיה בלא נחתך חוט השדרה, **באופן א**. צלע מכאן וצלע מכאן. **ב**. חתך למטה מבין הפרשות (היינו בחלק האחורי של הבהמה ולמרות שנפסק שם חוט השדרה - שאורכו מהמוח עד הזנב - אינה טריפה). **עוד שאלו תוס'** שבין כך אמרו שם בגמ' שיש עוד כמה וכמה הלכות שהתרבו מהכלל של המשנה שם, א"כ מה הקושיא מדוע לא מנו את דברי חזקיה ור"א. **וביאר** שלא היה משמע לרבות "נבילה" מהכלל של המשנה של טרפות. **עוד שאלו תוס'** מדוע הגמ' תמנה שלא נזכרו דברי ר"א, והרי הם כן התרבו בדין הכלל של נחתכו רגליה וכו'. **וביאר** שיש לחלק במיקום חיתוך העצם, שרק בסמוך לצומת הגידין נאסר ולא למעלה. **וכן יש לחלק** במיקום שבירת העצם האם בעצם שני או שלישי. והביאו את דעת רש"י שבניטל הירך והבשר והעור חופין עד חצי הירך או שלישי, טריפה.

²⁷ **ועי' היטב במהר"ם** שאמנם למעלה מצומת הגידים מותר, אבל במיקום עליון ממש יהיה נבילה.

ביאר רש"י ד"ה לא זזה, אמנם המשנה שלנו שחזר בה ר"ע נכתבה קודם המשנה בריש פרק שלישי, ששם כאמור נזכר ר"ע לפני שחזר בו, **מ"מ אין סדר למשנה**. אמנם אמרו בגמ' בע"ז שבמסכת אחת יש סדר למשנה, אבל ענין זה הוא לגבי סתם ואח"כ מחלוקת, שהקפידו החכמים לסדר את המשניות כפי הכללים, ולגבי שאר דברים לא הקפידו על הסדר.